

İlkokula Devam Eden Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ailelerin Çocuklarının Eğitimlerine Katılımlarının İncelenmesi

Hülya YILDIZ¹

Özet

Çocukların her türlü bakım ve eğitimden birincil derecede sorumlu kurumların başında aileler gelmektedir. Ailelerin evde ve okulda çocuklarının eğitimlerine katılımları kaliteli bir eğitime ulaşmanın ölçütleri arasında yer almaktadır. Özel gereksinimli çocukların eğitim programlarının hazırlanması ve programlarının istenilen hedeflere ulaşmasında ailelerin katılımı önemli bir rol oynar. Özel gereksinimli çocukların eğitiminde aile katılımının öneminden hareketle yapılan bu çalışmada ilkokula devam etmekte olan özel gereksinimli çocuğa sahip 570 ailenin çocuklarının eğitimlerine katılımları, eğitim ve sosyo-ekonomik durumlarının katılımları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada betimsel çalışma yöntemi ve tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada veriler kişisel bilgi formu ve Aile Katılım Ölçeği (AKÖ) kullanılarak toplanmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre çalışmaya katılan ailelerin % 83'ü anne , % 17'si babalardan oluşmaktadır. Ailelerin çocukların eğitimlerine katılımlarının AKÖ aldıkları toplam puanlara göre ailelerin % 30,4'ünün düşük, % 36'sının orta, % 33,7'sinin ise yüksek katılıma sahip olduğu görülmüştür. Ailelerin AKÖ'nün alt ölçeklerine verdiği cevapların sonuçları ayrı ayrı incelendiğinde ailelerin ev temelli katılımları % 27,7'sinin düşük, % 38,6'sının orta, % 33,7'sinin yüksek katılım puanına sahip olduğu

Anahtar Kelimeler

Özel gereksinimli çocuklar
Aile katılımı
Okul aile işbirliği
Ev temelli katılım
Okul temelli katılım

¹ Özel Büyük Kardelen Rehabilitasyon Merkezi, hulyaayldz@gmail.com

görülmüştür. Okul temelli katılımları % 32,6'sının düşük, % 37'sinin orta, % 30,4'ünün yüksek katılım puanına sahip olduğu, ailelerin okul- aile işbirliği temelli katılımlarının ise % 32,1'inin düşük, %30,7'sinin orta, % 37,2'sinin yüksek katılım puanına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin eğitim ve sosyo-ekonomik durumlarının katılımlarında etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Analysis of Family Involvement in Children's Education for Parents with Exceptional Children Going to Primary School

Abstract

Family is the main institution primarily responsible for providing the children all necessary care and education. Family involvement in children's education at both home and school is one of the criteria for achieving high quality education. Family involvement plays a major role in the preparation of education programs for children with special needs and the very programs' achievement of desired targets. With respect to importance of family involvement of parents of exceptional children in their children's education, 570 families that have children with special needs going to primary school were analyzed in terms of family involvement in the children's education and the impact of parents' education and socio economic status on the involvement level. Descriptive research design and scanning model was used in this study. Research data was collected via personal information form and Family Involvement Questionnaire (FIQ). According to the results, 83 % of parents participating to the study are mothers, whereas 17 % are fathers. From the pool of the participants 30,4 % score low, 36 % score average, 33,7 % score high in Family Involvement Questionnaire (FIQ). Standalone analysis of parents' responses under FIS's sub-criteria showed that 27,7 % of parents scored low, 38,6 % scored average, 33,7 % scored high in home

Keywords

Exceptional children
Family involvement
Parent- school collaboration
Home based involvement,
School based involvement

based involvement. It is concluded that the socio-economic and education status of families has no any effect on their involvement level. Scores of school based involvement were 32,6 % low, 37 % average, 30,4 % high among the total population. It was concluded that school-parent collaboration based involvement scores were 32,1 % low, 30,7 % average, 37,2 % high from the pool of participants. Results showed that family's education and socio-economic status did not play any role in their involvement in their children's education.

GİRİŞ

Toplumun en küçük ve en temel birimi ailedir (Taş, 2001). Anne babalar çocukların her türlü bakım ve eğitiminden birincil derecede sorumlu kişilerdir (Oktay, 2002). Çocukların gelişiminde aileler en etkili ve en önemli faktördür. Çünkü çocuklar zamanlarının büyük bir bölümünü daha da önemlisi gelişimlerinde kritik zamanları aileleriyle geçirirler (Demir ve Kasımoğlu, 2010). Bu sebeple ailelerin çocuklar üzerinde etkisi çok büyüktür (Gordon, 1993). Hatta aileler çocuklarının ilk ve en ilgili öğretmenleridir denebilir (Larocoque, Kleiman ve Darling, 2011). Aileler çocuklarını gözlemlerler ve bu nedenle sahip oldukları bilgi çocukların eğitimini planlama, çocuk için en doğru eğitim-öğretim içeriğini oluşturmada önemlidir. Eğitimcilerin bir çocuğu tam anlamıyla tanınması aylar hatta yıllar alabilir, fakat ailelerden alacakları bilgi bu süreyi azaltıp öğrenciyi daha kısa sürede ve daha ayrıntılı tanımalarına imkan verebilir. Aileler eğitimciler için çocuğun gelişimi hakkında önemli bilgi sağlayıcılarıdır. Bu durum okul ve aile arasında ilişkinin kaçınılmaz olması gerektiğini göstermektedir. Aileyi eğitim dışında tutarak çocuğu tam anlamıyla tanıma, istenilen eğitim amaçlarını gerçekleştirmek güç olacaktır (Çelenk, 2003). Genellikle anne babalar evde öğretmen rolü almaktadır, okulda öğretmenlerin hedeflediği davranış ailenin desteği ile kısa zamanda kazandırılabilirken ailenin tam tersi tutumunda ise kolaylıkla hedef kazanım bozulabilir (Hollingsworth ve Hoover, 1999). Bu yüzden aileler öğretmenlere çocuğun eğitimiyle ilgili yardımcı olabilecek bilgiye ilaveten eğitim desteği sağlayacak kişilerdir (Cömert ve Güleç, 2004). Yapılan araştırmalar ailelerin sahip olduğu özelliklerin öğrencinin okul başarısını etkileyen en önemli faktörler arasında kabul edildiğini belirtmektedir. (Çelenk, 2003). Ailelerin çocukların eğitiminde önemli olduğu görüşü okullarda kalite arayışı dönemlerinde eğitimin tüm müşterilerinin sürece katılması gereklidir görüşünün etkisiyle aile katılımı kaliteli bir eğitime ulaşmanın dikkate değer bir ögesi olmuştur (Ceylan, 1997).

Eğitimde aile katılımı ve etkisi

Eğitimde olumlu etkisi kabul gören yaklaşık yirmi yıldır araştırma konusu olan aile katılımı ile ilgili alanyazında ortak bir tanım mevcut değildir. Hughes ve Naughton (2000) aile katılımı anne babanın evde öğretmen gibi davranması olarak tanımlamışlardır. Saracho (2002) göre okul ve aile arasındaki iletişimin sağlanmasıdır. Aile katılımıyla ilgili uzun yıllar çalışmalar yürüten Epstein (1995) nihai olarak aile katılımını okul ve ev arasındaki işbirliği olarak ifade etmiştir. Epstein (1995) uygulamada aile katılımını gösteren bir model oluşturmuştur. Model ailelerin evde çocuklarının öğrenmelerini destekleyici çevre oluşturmaları, okulla iletişim içinde olmaları, okul etkinliklerine katılmaya gönüllü olmaları,

eğitimin daha iyi hale getirilmesiyle ilgili okulda alınan kararlara katılmaları, işbirliği halinde olmaları gibi altı basamaktan oluşmaktadır. Jones (1993) ise aile katılımının dört aşamadan oluştuğunu ifade etmiştir. Birinci aşama ailelerin veli toplantılarına katılmaları, başış yapmaları, ikinci aşama okullardaki aile eğitim programlarına katılmaları, üçüncü aşama okul aile birliklerine katılmaları, son aşama ise ailelerin eğitim programları yıllık amaçları oluşturma, okulun işleyişi ile ilgili alınan kararlara katılmalarıdır. Mc Neal (2001) aile katılımını dört boyutta oluştuğunu belirtmiştir. Birinci boyut ailelere çocuklarının akademik gelişimleri ve davranışlarıyla ilgili bilgi verilmesi, ikinci boyut okulda aile etkinliklerine katılma, üçüncü boyut ailelerin okulda çocuklarının eğitimlerini gözlemlemeleri, dördüncü boyut ailelerin doğrudan eğitim süreçlerine katılmalarıdır. Bu modeller incelendiğinde uygulamada aile katılımının iki ortamda ve iki şekilde gerçekleştiğinden söz edilebilir. Ortama göre evde katılım ve okulda katılım. İşleyişe göre aktif katılım ve pasif katılım. Evde katılım ailelerin çocukların evde öğrenmelerini destekleyecek çevreyi sağlamları bu çocukları için fiziki ortam sağlama, kitap bilgisayar gibi eğitsel materyaller sağlama, ödevlerini kontrol etmedir. Okulda katılım ise veli toplantılarına katılma, başış yapma, aile eğitim programlarına katılma, öğretmenle görüşme, eğitimle ilgili kararlara katılmadır (Toros, 2011). Aktif katılımında aileler çocuklarının gelişimlerinde etkilerinin önemli olduğu inancına sahiplerdir; pasif katılımında ise aileler çocuklarının eğitim sorumluluğunu okullara bırakmışlardır (Hoover-Dempsey, Walker, Jones & Reed, 2002). Aile katılımının en önemli işlevlerinden biri ev ve okul arasında düzenli bilgi alışverişinin sağlanmasıdır (Barge & Loges, 2003). Bu alışveriş aileler ve okul arasında güçlü bir iletişimin oluşmasına zemin hazırlar (Cömert & Güleç, 2004). Bu zemin okul ve aile arasında işbirliğini başlatır (Barge & Loges, 2003). Aile katılımı ile öğrencilerin akademik başarıları arasında olumlu bir ilişkinin olduğu kabul edilmektedir (Hill ve Craft, 2003; Keçeli-Kaysılı, 2008; Topor, Keane, Shelton ve Calkins, 2010). Akademik başarıdan öte aile katımlı eğitim ile öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimleri arasında olumlu bir ilişki olduğundan söz edilmektedir (Minke, Sheridan, Clarke ve Christenson, 2014). Aile katılımının öğrencilere yararına ilaveten ailelere de faydalıdır. Çocuklarının eğitimlerine katılan ailelerin diğer ailelere göre kendilerine olan güvenlerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Epstein, 1995).

Özel eğitimde aile katılımı ve katılımı etkileyen değişkenler

Özel gereksinimli çocukların eğitim planlarının oluşturulmasında ailelerin gözlemleri, çocukları hakkında verdikleri bilgi çocukları için en uygun programın hazırlanmasında önemlidir (Keçeli-Kaysılı, 2008). Özel gereksinimli çocukların hedeflenen becerilere ulaşmalarında okulda öğrencilerin edindikleri bilgi ve becerilerin farklı ortamlara özellikle günlük yaşamlarına genellemeleri önemlidir. Bu açıdan ailelerin çocuklarının eğitimlerine katılmaları zorunludur. Aileler çocuklarını güdülemede, okulda öğrendiklerini günlük yaşamda her fırsatta kullanmalarını sağlayarak bilginin becerilerin kalıcılığının sağlanmasına en önemli görevi üstelenebilirler (Danielson, 2002). Özel gereksinimli çocukların eğitimiyle ilgili alınan kararlar ve yasaların yürürlüğe girmesinde aileler etkili bir güce sahip olmuştur. Amerika Birleşik Devletlerinde 1975 yılında yayımlanan The Education for All Handicapped Act (Bütün engelliler için eğitim yasası) ardından 1990 da The Individuals with Disabilities Education Act (Engelli bireyler için eğitim yasası) bunun en önemli örnekleridir (Chadwick, 2015; Flanagan, 2001). Günümüzde Türkiye dahil birçok ülkede özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin çocuklarının eğitimlerinin her aşamasına aktif katılmaları yasal bir zorunluluk haline gelmiştir (Sucuoğlu, 1996; Flanagan, 2001;

Chadwick, 2015). Belirli aralıklarla yapılacak araştırmalarla ailelerin katılımlarının ve katılımlarını etkileyen değişkenlerin tespit edilmesi yasalarla güvence altına alınan bir hak ve sorumluluk olan katılımın uygulamaya nasıl yansıdığına resmini çizmeye, eksikliklerin belirlenip etkili müdahale programlarının oluşturulmasına hizmet edebilir. Salıcı- Ahioglu (2006) ailelerin düşük sosyo-ekonomik durumlarının aile katılımında olumsuz etkiye sahip olabileceğini, çünkü sosyo-ekonomik durumu düşük ailelerin öğretmenle iletişimlerinin az olabileceğini ve bu durumun katılımın düşük olmasına neden olabileceğini ifade etmiştir. Sucuoğlu (1996) yaptığı çalışmada kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinin katılımında ailelerin eğitim durumlarının belirgin bir farklılığa yol açabileceğini belirtirken, Bus, Ljzendoorn ve Pellegrini (1995) sosyo-ekonomik durumun katılımında etkisiz olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Piştav-Akmeşe, Kayhan (2014) da ailelerin sosyo-ekonomik ve eğitim durumlarının özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin katılımında anlamlı bir farklılığa yol açmadığını belirtmiştir. Yapılan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında ailelerin sosyo-ekonomik ve eğitim durumlarının katılımında etkisiyle ilgili çelişkili sonuçlar olduğu görülmüştür. Aile katılımının özel gereksinimli çocukların eğitiminde öneminden hareketle yapılan bu çalışmanın amacı ilkokulda özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin çocuklarının eğitimlerine katılımlarının tespit edilmesi ve katılımlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırma kapsamında ailelerin katılımları ile ailelerin eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Genel eğitim sınıflarına devam eden kaynaştırma öğrencilerinin ailelerinin çocuklarının eğitimlerine katılımları ne düzeydedir?
- Ailelerin eğitim düzeyi katılımında farklılaşmaya yol açmakta mıdır?
- Ailelerin sosyo-ekonomik durumu katılımında farklılaşmaya yol açmakta mıdır?

YÖNTEM

Bu araştırma ilkokulda eğitimine devam eden özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin çocuklarının eğitimlerine katılımlarını, eğitim ve sosyo ekonomik durumlarının katılımlarında etkisini tespit etmeyi amaçlayan betimsel bir çalışmadır.

Araştırma Deseni

Bu çalışmada betimsel çalışma modellerinden geçmişte olan ya da devam eden bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma modeli olan tarama modeli kullanılmıştır (Karasar, 2013). Araştırma için katılımcı grubu tespit etmek için seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun /kazara örnekleme (incidental sampling) olarak isimlendirilen örnekleme tekniği kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2008). Bu örnekleme tekniği ile en ulaşılabilir yanıtlayıcıdan başlayarak hem para ve iş gücü bakımından en üst düzeyde tasarruf sağlanmış hem de kısa zamanda daha fazla gönüllü katılımcıya ulaşılmıştır.

Evren-Örnekleme

Araştırma için katılımcı grubu tespit etmek için seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun /kazara örnekleme (incidental sampling) olarak isimlendirilen örnekleme tekniği kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2008). Bu örnekleme tekniği ile en ulaşılabilir yanıtlayıcıdan başlayarak hem para ve iş gücü

bakımından en üst düzeyde tasarruf sağlanmış hem de kısa zamanda daha fazla gönüllü katılımcıya ulaşılmıştır. Araştırma ilkokula devam etmekte olan “hafif derecede engelli” olarak tanımlanmış kaynaştırma raporlu çocuğa sahip 570 aile ile yapılmıştır. Katılımcılara ilişkin bilgiler tablo 1, 2 ve 3 te verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Ebeveynlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

	(Frekans) (N)	(Yüzde) (%)
Anne	473	83,0
Baba	97	17,0
Total	570	100,0

Çalışmaya toplam 570 aile katılmıştır. Katılımcıların 473’ünü (% 83) anneler, 97’sini (% 17) ise babalar oluşturmaktadır.

Tablo 2. Ailelerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Eğitim durumu	(Frekans) (N)	(Yüzde) (%)
İlkokul	238	41,8
Ortaokul	97	17,0
Lise	144	25,3
Lisans	57	10,0
Ön lisans	30	5,3
Yüksek Lisans Ve Üzeri	4	,7
Total	570	100,0

Toplam 570 katılımcıdan 238’i (% 41,8) ilkokul, 97’si (% 17) ortaokul, 144’ü (% 25,3) lise, 30’u (% 5) ön lisans, 57’si (% 10) lisans, 4’ü (% 0,7) ise yüksek lisans ve üzeri eğitim almıştır.

Tablo 3. Ailelerin Sosyo-Ekonomik Durumlarına Göre Dağılımları

Sosyo ekonomik düzey	(Frekans) (N)	(Yüzde) (%)
Düşük	115	20,2
Orta	440	77,2
Yüksek	15	2,6
Total	570	100,0

Toplam 570 katılımcıdan 440’ı (% 77,2) orta sosyo-ekonomik seviyede iken, 115 katılımcının (% 20,2) sosyo-ekonomik bakımdan dar gelirli oldukları görülmektedir. Katılımcılardan 15’i ise (% 2,6) sosyo-ekonomik yönden yüksek gelirli olarak tespit edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Veriler toplanırken araştırmacı tarafından oluşturulan ailelerin eğitim, sosyo ekonomik durumlarıyla ilgili soruları içeren kişisel bilgi formunun yanısıra Fantuzzo, Tighe ve Childs (2000) tarafından ailelerin çocuklarının eğitimlerine katılımlarını belirlemek amacıyla

geliştirdikleri Aile Katılım Ölçeği (Family Involvement Questionnaire) kullanılmıştır. Ölçek 3 boyut ve toplam 34 maddeden oluşmaktadır. Birinci boyut ev temelli katılım (ETK), ikinci boyut okul-aile işbirliği temelli katılım (OAT), üçüncü boyut ise okul temelli katılım (OTK) dır. Aile katılım ölçeğindeki her madde beşli likert tipi bir ölçek üzerinden değerlendirilmekte ve buna göre puanlanmaktadır (5 Her zaman, 4 Sık sık, 3 Bazen, 2 Nadiren, 1 Hiçbir zaman). Ölçeğin güvenirlik katsayısı .85, ölçeği oluşturan alt ölçeklerin Cronbach Alpha katsayıları ise sırayla .85, .85 ve .81 bulunmuştur. Ölçeğin her bir alt ölçeğinden ailenin aldığı puanların yüksek olması ailenin çocuğunun eğitimine katılımının yüksek olduğu, az olması katılımın düşük olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması ilk olarak Gürşimşek (2003) tarafından yapılmış ve okul öncesi düzeyde uygulanmıştır. Gürşimşek (2003) 200 ebeveynle yürüttüğü çalışmada ölçme gücü açısından düşük maddeler çıkartmış ve 21 maddelik ölçeğin güvenirlik katsayısı ev temelli katılım, okul aile işbirliği temelli katılım, okul temelli katılım ölçeklerinin alt boyutlar için sırasıyla .79, .69, .84 ve tüm ölçek için .87 olarak belirlenmiştir. Gürsimsek, Kefi ve Girgin (2007) tarafından 161 babadan oluşan örnekleme yapılan diğer bir çalışmada ölçeğin alt ölçekler için güvenirlik katsayısı sırasıyla .83, .72 ve .90 ve tüm ölçek için .92 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin ilköğretim düzeyinde uyarlama ve geçerlilik-güvenirlik çalışması Şeker (2009) tarafından yapılmış ve uygulanmıştır. Şeker (2009) uyarlamayı 8 aşamada yapmıştır. En son aşamasında ölçeğin ev temelli, okul aile işbirliği ve okul temelli alt ölçeklerinin Cronbach alfa değerleri sırayla ev temelli katılım alt ölçeğinde 0,85 okul aile işbirliği temelli katılım alt ölçeğinde 0,83 ve okul temelli katılım alt ölçeğinde 0,79 bulunmuştur. Yapılan bu araştırmada Fantuzzo, Tighe ve Childs (2000) tarafından geliştirilen "Aile Katılım Ölçeği" (AKÖ) nin Şeker (2009) tarafından ilköğretim sınıfları için yapılan Türkçe 24 maddelik uyarlamasının ölçeğin alt ölçeklerinin Cronbach Alfa değerleri tekrar hesaplanarak kullanılmıştır. Yapılan Cronbach Alfa değerleri ev temelli katılım alt ölçeği için 0,81, okul aile işbirliği temelli katılım alt ölçeği için 0,83, okul temelli katılım alt ölçeği için 0,82 bulunmuştur. Ölçeğin toplam Cronbach alfa değeri ise 0,89 bulunmuştur. Ailelerin aile katılım ölçeğinden ve ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puanlara göre hesaplanan katılım düzeyleri aralıkları tablo 4 'te sunulmuştur.

Tablo 4. Aile Katılım Ölçeği ve Alt Boyutları

Alt Boyut	Ortalama	Standart Sapma	Düşük Düzey Puan Aralıkları	Normal Düzey Puan Aralıkları	Yüksek Düzey Puan Aralıkları
Ev Temelli Katılım	39,42	6,60	36 ve altı	37 - 42	43 ve üzeri
Okul Aile İşbirliği Temelli Katılım	23,83	6,14	20 ve altı	21 - 26	27 ve üzeri
Okul Temelli Katılım	20,14	6,78	16 ve altı	17 - 23	24 ve üzeri
AKÖ Toplam	83,39	15,94	76 ve altı	77 - 90	91 ve üzeri

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizleri bilgisayar ortamında yapıldı. Verilerin değerlendirilmesinde kişisel bilgi formunda yer alan verilerin istatistiksel analizinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanıldı. Güvenilirlik analizleri için Cronbach's Alpha değeri hesaplandı. Verilerin normal dağılımının uygunluğunu değerlendirmek için One-Sample Kolmogorov- Smirnov Testi uygulandı. Normal dağılım göstermeyen veri grubunda iki değişkenin karşılaştırılmasında nonparametric testlerden Mann Whitney-U testi, ikiden fazla değişkenin karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis Analizi kullanıldı.

BULGULAR

Çalışmada ailelerin çocuklarının eğitimlerine katılımları, eğitim ve sosyo-ekonomik durumlarının katılım üzerinde etkisine ilişkin bulgular analiz sonuçları ile sunulmuştur.

1. Ailelerin Çocuklarının Eğitimine Katılımları

Ailelerin çocuklarının eğitimine katılım düzeylerini tespit etmek için aile katılım ölçeğinin toplamı ve alt ölçeklerinden elde edilen puanların ortalamaları alınmıştır. Sonuçlar tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Ailelerin AKÖ ve Alt Ölçeklerden Aldıkları Puan Ortalamaları

Aile Katılım Ölçeği Toplamı ve Alt Ölçekler	Katılım düzeyleri							
	Düşük		Orta		Yüksek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Ev Temelli Katılım	158	27,7	220	38,6	192	33,7	570	100
Okul-Aile İşbirliği Temelli Katılım	183	32,1	175	30,7	212	37,2	570	100
Okul Temelli Katılım	186	32,6	211	37,0	173	30,4	570	100
AKÖ Toplam	173	30,4	205	36,0	192	33,7	570	100

Tablo incelendiğinde ev temelli katılım alt ölçeğinden alınan puanlara göre ailelerin % 27,7'sinin düşük, % 38,6'sının orta ve % 33,7'sinin ise yüksek katılım düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Okul-aile işbirliği temelli katılım alt ölçeğinden alınan puanlara göre ailelerin % 32,1'inin düşük, % 30,7'sinin orta ve % 37,2'si yüksek katılım düzeyine sahiptir. Okul temelli katılım alt ölçeğinden alınan puanlara göre ise ailelerin % 32,6'sının düşük, %37'sinin orta ve % 30,4'ü ise yüksek katılım düzeyine sahiptir. Aile katılım ölçeği toplam puanına göre ailelerin % 30,4'ünün düşük katılım düzeyine, % 36'sının orta katılım düzeyine ve % 33,7'sinin ise yüksek katılım düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

2. Ailelerin eğitim düzeyi ile katılım arasında ilişki

Ailelerin eğitim düzeyleri ile çocuklarının eğitimlerine katılımları arasında ilişki olup olmadığı sorusuna ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları tablo 6' da verilmiştir.

Tablo 6. Ailelerin Eğitim Düzeyleri Ve Çocuklarının Eğitimlerine Katılımları

Ölçekler	Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Ki kare	p
Ev Temelli Katılım	İlkokul	238	273,21	7,988	,157
	Ortaokul	97	273,58		
	Lise	144	297,31		
	Lisans	57	328,11		
	Önlisans	30	292,50		
	Yüksek L.	4	221,25		
Okul Aile İşbirliği Temelli Katılım	İlkokul	238	280,18	3,932	,559
	Ortaokul	97	286,06		
	Lise	144	283,19		
	Lisans	57	282,62		
	Önlisans	30	337,43		
	Yüksek L.	4	323,00		
Okul Temelli Katılım	İlkokul	238	275,27	4,911	,427
	Ortaokul	97	283,92		
	Lise	144	302,10		
	Lisans	57	282,98		
	Önlisans	30	309,47		
	Yüksek L.	4	191,13		
AKÖ Toplam	İlkokul	238	275,14	3,517	,621
	Ortaokul	97	279,04		
	Lise	144	294,98		
	Lisans	57	299,39		
	Önlisans	30	317,60		
	Yüksek L.	4	278,38		

Ailelerin eğitim düzeyleri ile aile katılım ölçeği ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamadı ($p>0,05$).

3. Ailelerin sosyo-ekonomik durumları ile katılımları arasında ilişki

Ailelerin geliri ile çocuklarının eğitimlerine katılımları arasında ilişki olup olmadığı sorusuna ilişkin Kruskal-Wallis testi sonuçları tablo 7' de verilmiştir.

Tablo 7. Ailelerin Sosyo-ekonomik durumları İle Katılımları Arasındaki İlişki

Ölçekler	Sosyo-ekonomik durum	N	Sıra Ortalaması	Ki kare	p
Ev Temelli Katılım	Düşük	115	269,19	3,282	,194
	Orta	440	287,89		

	Yüksek	15	340,57		
Okul Aile İşbirliği Temelli Katılım	Düşük	115	274,74	,793	,673
	Orta	440	288,64		
Okul Temelli Katılım	Yüksek	15	275,83	,897	,639
	Düşük	115	273,27		
	Orta	440	288,56		
AKÖ Toplam	Yüksek	15	289,40	1,622	,444
	Düşük	115	272,15		
	Orta	440	287,87		
	Yüksek	15	318,23		

Ailelerin gelir durumları ile aile katılım ölçeği ve alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamadı ($p>0,05$).

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Yapılan bu çalışmada ilk olarak ilkokula devam etmekte olan özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin çocuklarının eğitimlerine katılımları incelenmiştir. Ardından eğitim düzeylerinin, sosyo-ekonomik durumlarının katılımları üzerinde etkisi incelenmiştir. Ailelerin AKÖ den aldıkları puanlara göre katılımları % 32,1'i düşük, % 38,6'sı orta, % 37,2'si yüksek katılım göstermektedir. Bu sonuç alanyazında yapılan diğer çalışmalarda olduğu gibi ailelerin katılımlarının hedeflenen yüksek oranda olmadığı sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Fish, 2008; Flanagan, 2001; Hoover-Dempsey vd., 2002; Newman, 2005; Sucuoğlu, 1996). Ailelerin sadece % 37,2' sinin yüksek katılım göstermesi özel eğitimde aile katılımı konusunda ailelerin okullar tarafından daha fazla teşvik edilmesi, eğitimcilerin aile katılımının önemini benimseyip ailelerin katılımı için daha fazla emek sarf etmeleri gerektiğini vurgulayan çalışmaları desteklemektedir (Rodriguez, Blatz & Elbaun, 2014; Westergard & Galloway, 2010; Toros, 2011). Dunst ve Dempsey (2007) göre özel gereksinimli çocukların ailelerinin katılımları yasal bir zorunluluk olmasına rağmen düşüktür, bu durum ailelerin okul çalışanlarından katılım konusunda genellikle olumsuz tutumla karşılaşmalarından ve gerekli işbirliğinin sağlanmamasından kaynaklıdır.

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç ailelerin eğitim düzeyleri ile katılımları arasında anlamlı bir ilişki olmadığıdır. Alanyazında yapılan çalışmalar bu konuyla ilgili iki farklı sonuç olduğunu göstermektedir. Newman (2005) ve Sucuoğlu (1996) yaptıkları çalışmada ailelerin eğitim durumlarının katılımı etkilediğini ifade etmişlerdir. Xu ve Corno (2003) ise yaptıkları çalışmada ailelerin eğitim durumlarının katılımda etkili olmadığı sonucunu paylaşmışlardır. Aynı şekilde Demo ve Wedman (1998) annelerle yaptıkları çalışmada eğitim durumunun annelerin katılımında etkili olmadığı bulgusuna ulaşmıştır.

Araştırmada analiz edilen bir diğer soru ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının katılımda etkisi olmuştur. Elde edilen sonuç ailelerin sosyo-ekonomik durumları ile katılımları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Alanyazındaki çalışmalar incelendiğinde birbiriyle çelişen bulgulara ulaşılmıştır. Kotaman (2008) yaptığı çalışmada sosyo-ekonomik durumun ailelerin evde katılımını etkilediğini ifade ederken, Bus, Ljzendoorn ve Pellegrini (1995) ve Rowe (1991) yaptıkları çalışmalarda tam aksine ailelerin sosyo-ekonomik durumlarının katılımda etkisiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Harmon ve Walker (2000)

göre sosyo-ekonomik durum katılımı doğrudan etkilemez, dolaylı olarak çocuğa evde materyal, ders çalışma ortamı sağlama boyutunda etkili olabilir.

Aile katılımı özel gereksinimli çocukların eğitiminde istenilen hedeflere ulaşmak için önemlidir. Yapılan bu araştırmanın ve alanyazındaki ilgili çalışmaların sonucu uygulamada özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin çocuklarının eğitimlerine katılımlarının artırılmasına yönelik müdahale programlarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Hizmet-içi eğitimlerle okul yöneticilerinin ve özellikle öğretmenlerin aile katılımı konusunda olumlu tutum geliştirmelerine, ailelerin katılımını artırmaya yönelik bilgi ve uygulama yeterliliklerinin artırılması sağlanabilir. Örneklem grubu genişletilerek, değişkenler çeşitlendirilerek aile katılımı üzerinde kapsamlı araştırmalar yapılması uygulamada eksikliklerin tespit edilerek etkili müdahale programlarının oluşturulmasına katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Barge, J.K., & Loges, W.E. (2003). Parent, student, and teacher perceptions of parental involvement. *Journal of Applied Communication Research*, 31(2), 140-163.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Pegem Akademi.
- Bus, A.G., Ljzendoorn, M. H., & Pellegrini, A. D. (1995). Joint book reading makes for success in learning to read: a meta analysis on intergenerational transmission of literacy. *Review of Educational Research*, 65 (1), 1-21.
- Ceylan, M. (1997). Eğitimde toplam kalite yönetimi ve müşteri memnuniyeti. *Eğitim Yönetimi*, 3(1), 23-29.
- Chadwick, J. (2015). Parent perceptions of parent-school partnership efforts for students with disabilities, the Graduate College, Marshall University, The School Psychology Program, United States.
- Cömert, D., & Güleç, H. (2004). Okulöncesi kurumlarında aile katılımının önemi: öğretmen-aile- çocuk ve kurum, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 131-145.
- Çelenk, S. (2003). Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması, *İlköğretim Online E-Dergi*, 2 (2), 28-34.
- Danielson, C. (2002). Enhancing student achievement: A framework for school improvement. Association for Supervision & Curriculum Development, Alexandria, VA:USA.
- Dunst, C.L., & Dempsey, I. (2007) Family-professional partnerships and parenting competence, confidence, and enjoyment, *International Journal of Disability, Development and Education*, 5(3), 305-318,
- Epstein, J.L. (1995). School/ Family/ Community partnerships caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 76(9), 701-712.
- Erdoğan, Ç., Demirkasımoğlu, N. (2010). Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16 (3),399-431.
- Fantuzzo, J., Tighe, E.,& Childs, S. (2000). Family involvement questionnaire: A multivariate assesment of family participation in early childhood education. *Journal of Education and Psychology*, 92, 367-376.
- Fish, W.W.(2008). The IEP meeting: Perceptions of parents of students who receive special education services. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 53 (1), 8-14.

- Flanagan, B. G. (2001). *Parents' views of and participation in the special education process. Doctoral dissertation.* Virginia Polytechnic Institute and State University, Virginia.
- Gordon, T. (1993). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi.* (Çev: Emel Aksay ve Birsen Özkan.) İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Gürşimşek, I. (2003). Okul öncesi eğitime aile katılımı ve psiko sosyal gelişim, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3 (1), 125-144.
- Gürşimşek, I., Kefi, S., & Girgin, G. (2007). Okul öncesi eğitime babaların katılım düzeyi ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 181- 191.
- Harmon, C. and Walker, I. (2000). *Child outcomes and child poverty: provisional results on early school leaving.* University of Warwick, Mimeo.
- Hill NE, Craft SA. (2003). Parent-school involvement and school performance: Mediated pathways among socioeconomically comparable African American and Euro-American families. *Journal of Educational Psychology*, 96, 74–83.
- Hollingsworth, P.M. Hoover, H.H. (1999). İlköğretimde Öğretim Yöntemleri. (Çev. Tanju Gürkan). Ankara Ü. Yayınevi.
- Hoover-Dempsey, K.V., Walker, J. M. T, Jones, K. P., & Reed, R.P. (2002). Teachers involving parents (TIP): Results of an in-service teacher education program for enhancing parental involvement. *Teaching and Teacher Education*, 18(7), 843-867.
- Hughes, P., & Naughton, G. M. (2000). Consensus, dissensus or community: The politics of parental involvement in early childhood education. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 1 (3), 241-258.
- Jones, A.B. (1993). An adolescent focused agenda: The collaborative role of school, family and the community. *The School Community Journal*, 3(1), 13-22.
- Karasar, N. (2013). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel.
- Keçeli-Kaysılı, B. (2008). Akademik başarının artırılmasında aile katılımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(1), 69-83.
- Kotaman, H.(2008). Türk ana babaların çocuklarının eğitim öğretimlerine katılım düzeyleri, *Eğitim Psikolojisi Dergisi*, 21(1),135-149.
- Larocque,M., Kleiman, I., & Darling, S.M. (2011). Parental involvement: The missing link in school achievement, *Preventing school failure*, 55 (33),115-122.
- McNeal, R.B, (2001). Differential effects of parental involvement on cognitive and behavioral outcomes by socioeconomic status. *Journal of Socio-Economics*, 30(2), 171-179.
- Minke, K.M., Sheridan, S.M., Kim, E.M., Ryoo, J.H., & Koziol, N. A. (2014). Congruence in parent-teacher relationships the role of Shared Perceptions, *The Elementary School Journal*, 114,4.
- Newman, L. (2005). Parents' satisfaction with their children's schooling, *Facts From Osep's National Longitudinal Studies*, 1-7.
- Oktay, Ayla. (2002). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okulöncesi Dönem*, İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Piştav- Akmeşe, P., & Kayhan, N. (2014). Okul öncesi ve ilkokula devam eden özel gereksinimli öğrencilerin aile katılım düzeylerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 39-56.
- Rodriguez, R.J., Blatz, E.T., & Elbaum, B. (2014). Parent's views of schools' involvement efforts. *Exceptional Children*, 81(1), 79-95.

- Rowe, K. J. (1991). The influence of reading activity at home on students' attitudes towards reading, classroom attentiveness and reading achievement: an application of structural equation modelling. *British Journal of Educational Psychology*, 61 (1), 19-35.
- Salıcı-Ahioğlu, Ş. (2006). Öğretmen ve veli görüşlerine göre farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okuma yazma sürecini etkileme biçiminin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Saracho, O.N. (2002). Family literacy: Exploring family practices. *Early Child Development and Care*, 172(2), 113-122.
- Sucuoğlu, B. (1996). Kaynaştırma programlarında anne baba katılımı, *Özel Eğitim Dergisi*, 2(2), 25 – 43.
- Şeker, M. (2009). İlköğretim 5.sınıf öğrencilerinin performans görevlerindeki başarıları ile ailelerinin eğitim-öğretim çalışmalarına katılım düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Taş, F. *Çocuğun Gelişiminde Okulöncesi Eğitim*, Kariyer Yayınları, 99–104, İstanbul, Kasım 2001.
- Topor, D. R, Keane, S.P., Shelton, T.L., & Calkins, S.D. (2010). Parent involvement and student academic performance: A multiple mediational analysis, *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, 38 (3),183-197.
- Toros, F. (2011). Aile katılımının genel eğitim sınıflarındaki özel gereksinimli öğrencilerin okuma becerileri ile annelerin ilköğretim okulundan memnuniyetleri üzerindeki etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Westergard, E., & Galloway, D. (2010). Partnership, participation and parental disillusionment in home– school contacts: a study in two schools in Norway, *Pastoral Care in Education*, 28 (2),97-107.
- Xu, J. & Corno, L. (2003). Family help and homework management reported by middle school students. *The Elementary School Journal*, 103 (5), 503-517.